

Αβραμίδου, Κ. (2016). Η σύγχρονη γονική επίδραση στη μουσική ανάπτυξη βρεφών και μικρών παιδιών. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση)* (σσ. 77-86). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Η σύγχρονη γονική επίδραση στη μουσική ανάπτυξη βρεφών και μικρών παιδιών

Κατερίνα Αβραμίδου

Εκπαιδευτικός Μουσικής-Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΤΗΜΜΥ, Α.Π.Θ.
avramida@yahoo.com

Περίληψη

Στόχος της παρούσας βιβλιογραφικής ανασκόπησης είναι η παρουσίαση ερευνητικών ευρημάτων της τελευταίας εικοσαετίας σχετικά με τη συμβολή του οικογενειακού περιβάλλοντος στη μουσική ανάπτυξη βρεφών και μικρών παιδιών. Οι γονείς αλληλεπιδρούν άμεσα με τα παιδιά τους χρησιμοποιώντας πληθώρα φωνητικών και μουσικών εκφράσεων, γεγονός που ενισχύει τόσο τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών τους όσο και το μεταξύ τους δέσιμο. Πολλές φορές, μάλιστα, επιλέγουν να μεταθέσουν τις προαναφερθείσες αλληλεπιδράσεις στα πλαίσια ενός προγράμματος μουσικής εκπαίδευσης υπό την καθοδήγηση ενός διδάσκοντος. Από την άλλη πλευρά, το σύγχρονο σπιτικό περιβάλλον εξοπλίζεται με εκπαιδευτικά παιχνίδια και συσκευές που αναπαράγουν μουσική επηρεάζοντας τόσο τη μουσική ανάπτυξη των παιδιών όσο και την αλληλεπίδραση με τους γονείς. Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων προσφέροντας εναλλακτικούς τρόπους μάθησης ακόμα και ενασχόλησης των γονιών με τα παιδιά τους. Εντούτοις, εγείρονται ανησυχίες σχετικά με την κατάχρηση των παραπάνω τεχνολογικών μέσων, φτάνοντας στο σημείο της υποκατάστασης της γονικής παρουσίας και συμμετοχής.

Λέξεις κλειδιά: αλληλεπίδραση γονέα-παιδιού, βρεφική ηλικία, πρώιμη παιδική ηλικία, μουσική εκπαίδευση, νέα τεχνολογία

Avramidou, K. (2016). The contemporary parental influence on the musical development of infants and young children. In M. Kokkidou & Z. Dionyssiou (Eds.), *Music Literacy: Formal and Informal Ways of Music Teaching-Learning (Proceedings of the 7th International Conference of the Greek Society for Music Education)* (pp. 77-86). Thessaloniki: GSME.

The contemporary parental influence on the musical development of infants and young children

Katerina Avramidou

Music educator-Postgraduate student, SECE, AUTH
avramida@yahoo.com

Abstract

The purpose of this literature review is to present research findings of the last twenty years on the contribution of the family environment in musical development of infants and young children. Parents interact directly with their children using a variety of vocal and musical expressions that enhances both cognitive development of their children and parent-child bond. Thus, many times they choose to convey the above interactions within a music education program under the guidance of an expert. On the other side, modern home environment is equipped with many educational toys and devices that reproduce music, which affects both musical development of children and interaction with parents. Many researchers consider that this way strengthen skills development offering alternative ways of learning or even engagement of parents with their children. However, others are concerned about the misuse of these technological means, reaching the point of substituting parental presence and involvement.

Keywords: parent-child interaction, infancy, early childhood, music education, new technology

Εισαγωγή

Αναζητώντας τις πρώτες ακουστικές εμπειρίες του ανθρώπου, θα πρέπει να ανατρέξουμε πολύ πριν τη γέννηση, κάπου στην 26η εβδομάδα κύησης. Την 30η-35η εβδομάδα τα έμβρυα αντιλαμβάνονται και ανταποκρίνονται σε ήχους από το σώμα της μητέρας αλλά και από το εξωτερικό περιβάλλον, όπως τη φωνή της και τη μουσική (Neal & Lindeke, 2008). Σύμφωνα με τους Sulkin & Brodsky (2013) μετά τη γέννηση τα βρέφη ξεκινούν σταδιακά να διακρίνουν και να ταξινομούν τους ήχους σε λόγο, μουσική και θόρυβο. Από τις παραπάνω κατηγορίες οι δύο πρώτες είναι σημαντικές και θα επηρεάσουν καταλυτικά την εξέλιξη της ανάπτυξής τους. Ταυτόχρονα ξεκινούν να αναγνωρίζουν τις φωνές των ανθρώπων που τα περιβάλλουν λόγω ανάγκης επικοινωνίας μαζί τους. Οι γονείς ανταποκρίνονται σε αυτό και επιστρατεύουν από αρχέγονες φωνητικές εκφράσεις μέχρι ομιλία, νανουρίσματα, λαχνίσματα, ταχταρίσματα ακόμα και παραδοσιακά, λαϊκά τραγούδια ή και hit επιτυχίες (Sulkin & Brodsky, 2013). Η επικοινωνία αυτή οδηγεί σε θετικές μουσικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των δύο πλευρών, οι οποίες μπορούν να λάβουν χώρα ακόμα και στο αφιλόξενο περιβάλλον της Μονάδας Εντατικής Νοσηλείας Νεογνών (Whipple, 2000), όπου αποδεικνύεται ότι η ζωντανή έναντι της ηχογραφημένης μουσικής ή της απουσίας μουσικής έχει ιδιαίτερα θετική επίδραση στην ψυχολογία και τη συμπεριφορά αυτών των βρεφών (Arnon et al., 2006).

Οι μουσικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ γονέων και παιδιών

Η επικοινωνία του βρέφους με τους γονείς και κυρίως τη μητέρα είναι διαφορετική από την αντίστοιχη μεταξύ των ενηλίκων ως προς το περιεχόμενο. Ο λόγος που απευθύνουν οι ενήλικες προς τα βρέφη είναι διαφορετικός από αυτόν που χρησιμοποιούν μεταξύ τους και ανεξάρτητος από τη γλώσσα. Στην αγγλική βιβλιογραφία συχνά αναφέρεται ως «motherese», «parentese» και «infant directed speech», ενώ στα ελληνικά έχει αποδοθεί ως «διαισθητική μητρική ομιλία» (Μαζακοπάκη, 2007). Ο Malloch (2000) αναφερόμενος στον παραπάνω τύπο ομιλίας χρησιμοποιεί τον όρο «επικοινωνιακή μουσικότητα» («communicative musicality»), όχι τόσο επειδή περιλαμβάνει μουσικά στοιχεία, όπως ο παλμός, τα μελωδικά και ηχοχρωματικά περιγράμματα και οι φθογγικές αρθρώσεις και σωματικές χειρονομίες ή κινήσεις, στοιχεία που απαντώνται, άλλωστε, και σε οποιαδήποτε ανθρώπινη επικοινωνία, αλλά επειδή αυτά συμβάλουν στη μεταφορά του συναισθήματος και την οικοδόμηση της σχέσης μητέρας και βρέφους.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό της προαναφερθείσας ομιλίας είναι ο τονισμός του προσωδιακού περιγράμματος των λέξεων. Αυτό που, ενδεχομένως, γίνεται μη συνειδητά και αποσκοπεί στην προσέλκυση της προσοχής των βρεφών, είναι σημαντικό για την ανάπτυξη των ακουστικών και αντιληπτικών ικανοτήτων τους, και μπορεί να επηρεάσει μεταγενέστερα την ικανότητα διάκρισης των λέξεων και τη γλωσσική ανάπτυξη. Αντίστοιχα χαρακτηριστικά και επίδραση φαίνεται να έχει και το τραγούδι των μητέρων, το οποίο πολλές φορές συντονίζεται με μη λεκτικό περιεχόμενο, όπως χειρονομίες, κίνηση, κλπ. ευνοώντας την πολυαισθητηριακή ανάπτυξη των βρεφών τους (Longhi, 2009). Μάλιστα, έχει αποδειχθεί ότι ο συνδυασμός μουσικής και νοηματικής γλώσσας διευκολύνει τη βελτίωση της επικοινωνίας και κατ' επέκταση την ενίσχυση των σχέσεων γονέα και παιδιού (Cowell et al., 2013). Έτσι, το τραγούδι μπορεί να αποδειχθεί πιο ισχυρό από την

ομιλία, τουλάχιστον κατά το προγλωσσικό στάδιο των βρεφών και να ενισχύσει το δέσιμο μητέρας-βρέφους. Το γεγονός αυτό βρίσκει εφαρμογή και σε μεγαλύτερη ηλικία ιδιαίτερα σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες ή άλλες διαταραχές (Longhi, 2009).

Ο ρόλος του τραγουδιού έχει τονιστεί από πολλές έρευνες (Custodero et al., 2003· Pari, 2005· Sulkin & Brodsky, 2013) υποδεικνύοντας ότι παραμένει η κατεξοχήν καθημερινή μουσική δραστηριότητα μεταξύ γονέων και μικρών παιδιών που επιδρά στη σωματική, συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική τους ανάπτυξη (Sulkin & Brodsky, 2013). Οι γονείς επιλέγουν το είδος των τραγουδιών που θα απευθύνουν στα παιδιά τους, το χρόνο και το χώρο, ανάλογα με τη συμπεριφορά των παιδιών και το σκοπό που επιδιώκουν στη διάθεσή τους. Για παράδειγμα, χρησιμοποιούν τα νανουρίσματα που είναι εκφραστικά και έχουν αργή ρυθμική αγωγή προκειμένου να τα χαλαρώσουν ώστε να κοιμηθούν, ενώ αντίθετα τα παιχνιδιδοτραγούδα, που είναι πιο γρήγορα και έχουν διευρυμένη τονική έκταση, για να τα κινητοποιήσουν και να τα διασκεδάσουν (Pari, 2005). Το παραπάνω υπονοεί την ανάπτυξη στρατηγικών που βοηθούν τους γονείς στη διαχείριση της πίεσης λόγω του γονικού τους ρόλου (Custodero et al., 2003), ενώ συνθέτει μια αμοιβαία και δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ομάδων (Pari, 2005).

Η αλληλεπίδραση αυτή φαίνεται να έχει ευεργετικές ιδιότητες και για τις δύο πλευρές και ενίοτε μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως θεραπευτική παρέμβαση, όπως στην περίπτωση των Nicholson et al. (2008), που χρησιμοποίησαν μουσικές δραστηριότητες ως θεραπευτικό μέσο για «προβληματικές» οικογένειες, σε μια προσπάθεια ενίσχυσης των σχέσεων και βελτίωσης της συμπεριφοράς γονέων και παιδιών στη θέση άλλων παραδοσιακών παρεμβάσεων που αποτυγχάνουν. Αντίστοιχα, μπορεί να βοηθήσει περιπτώσεις παιδιών με νευρολογικές διαταραχές, όπως αυτή ενός αγοριού 3,5 ετών, που είχε διαγνωστεί με Δυσλειτουργία Αισθητηριακής Ολοκλήρωσης και εμφάνιζε ιδιαίτερη ευαισθησία στον ήχο. Χάρη στο συναισθηματικά θετικό περιβάλλον που του εξασφάλισαν οι γονείς του, το μικρό αγόρι ξεδίπλωσε ένα ιδιαίτερα ασυνήθιστο για την περίπτωσή του ενδιαφέρον για τον ήχο και τη μουσική (Hendricks & McPherson, 2010).

Καθοριστικός παράγοντας στο βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο μερών τόσο σε επίπεδο ποσότητας όσο και ποιότητας φαίνεται να είναι οι μουσικές εμπειρίες των γονέων. Αυτό ενδεχομένως συμβαίνει επειδή τα παιδιά που εκτίθενται σε πρώιμες μουσικές εμπειρίες μέσα από το τραγούδι των γονιών τους έχουν αυξημένες πιθανότητες μελλοντικά να τραγουδούν σαν γονείς στα δικά τους παιδιά (Custodero & Johnson-Green, 2003· Pari, 2005· Mehr, 2014). Ένας ακόμα παράγοντας αποτελεί η ηλικία των παιδιών, δεδομένου ότι κατά τη βρεφική ηλικία το τραγούδι των γονέων είναι πιο συστηματικό και συχνό, ενώ με την αύξηση της ηλικίας σταδιακά υποκαθίσταται από την ομιλία και την ενασχόληση με δραστηριότητες γραμματισμού, όπως η ανάγνωση βιβλίων (Custodero et al., 2003).

Ωστόσο, κάποιες έρευνες υποστηρίζουν ότι οι σημερινοί γονείς λόγω έλλειψης χρόνου και αυξημένου φόρτου εργασίας εμφανίζουν μειωμένη μουσική αλληλεπίδραση με τα παιδιά τους (Baker & Mackinlay, 2006· de Vries, 2009), μια και φαίνεται να περνούν λιγότερο χρόνο με αυτά, τον οποίο ωστόσο αξιοποιούν περισσότερο ποιοτικά (Pari, 2005). Ασφαλώς θεωρούν την ενασχόληση των παιδιών με τη μουσική σημαντική τόσο σε ψυχολογικό επίπεδο, επειδή τα διασκεδάζει, όσο

και σε γνωστικό επίπεδο, γιατί διευκολύνει την ανάπτυξη ακόμη και μη μουσικών δεξιοτήτων (de Vries, 2009). Έτσι, ήδη από τη βρεφική ηλικία, πολλοί από αυτούς επιλέγουν να μεταθέσουν τις αυθόρμητες αλληλεπιδράσεις τους με τα παιδιά στα πλαίσια ενός προγράμματος μουσικής εκπαίδευσης αρχικά με την ενεργό συμμετοχή τους (Pari, 2002· Στάμου, 2009), γεγονός που επιδρά θετικά στην ποιότητα των μουσικών αλληλεπιδράσεων στο σπίτι, χωρίς απαραίτητα να υπάρχει ανάλογη επιρροή στη συχνότητα τους (Mehr, 2014). Τέτοια προγράμματα συμβάλλουν στην εξέλιξη του μουσικού ρεπερτορίου παράλληλα με την ανάπτυξη του παιδιού (Pari, 2002· Mehr, 2014), καθιστώντας τη μουσική σημαντική πηγή διασκέδασης αλλά και επικοινωνίας μεταξύ γονέα και βρέφους (Pari, 2002· Στάμου, 2009), γεγονός που ενισχύει περαιτέρω το μεταξύ τους συναισθηματικό δέσιμο, και έχει θετική επίδραση όχι μόνο στη μουσική ανάπτυξη αλλά και στην υγεία και τη νοητική, συναισθηματική και κοινωνική εξέλιξη του παιδιού (Mehr, 2014· Στάμου, 2009).

Η επίδραση της τεχνολογίας στη διαμόρφωση του μουσικού χαρακτήρα των παιδιών

Βέβαια, υπάρχει και η άποψη που αποδίδει ένα μέρος της μειωμένης μουσικής αλληλεπίδρασης γονέα και παιδιού στην ακρόαση προ-ηχογραφημένης μουσικής από κάποιο CD-player (Baker & Mackinlay, 2006). Το παραπάνω γεγονός οφείλεται εν μέρει στην εμπορευματοποίηση της κλασικής μουσικής και την προώθησή της ως ιδανικής για τη διανοητική ανάπτυξη των βρεφών, όπως έγινε με την περίπτωση του «Mozart Effect» (Custodero & Johnson-Green, 2003). Η αλήθεια βέβαια είναι ότι ο τρόπος ζωής του 21ου αιώνα, με όλα τα υψηλής τεχνολογίας αγαθά και ψηφιοποιημένα gadgets, φαίνεται να έχει επιφέρει ριζικές αλλαγές στην ανατροφή των παιδιών. Το σπιτικό περιβάλλον εξοπλίζεται με εκπαιδευτικά παιχνίδια που αναπαράγουν ψηφιοποιημένους ήχους και συσκευές, όπως ραδιόφωνο, τηλεόραση, CD και DVD players, smart phones, tablets, κλπ. για την αναπαραγωγή μουσικής, γεγονός που επιδρά καταλυτικά τόσο στη μουσική ανάπτυξη των μικρών παιδιών όσο και στην αλληλεπίδραση με τους γονείς (Sulkin & Brodsky, 2013). Το οπτικοακουστικό υλικό των προαναφερθέντων συσκευών αποτελεί σημαντική ηχητική συνοδεία της καθημερινότητας του σπιτικού περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα τα εκθέτει σε ποικίλα ερεθίσματα καθορίζοντας τις πρώιμες μουσικές τους εμπειρίες. Για παράδειγμα, τα εκπαιδευτικά παιχνίδια με μουσική όχι μόνο τραβούν την προσοχή και διασκεδάζουν τα βρέφη και τα μικρά παιδιά, αλλά και τους προκαλούν ποικίλα ερεθίσματα μέσα από ήχους, μελωδίες, κινούμενα τμήματα και φωτεινά χρώματα (Young, 2008).

Οι νέες ψηφιακές τεχνολογίες επιδρούν καταλυτικά στην ακρόαση της μουσικής μέσα στο σπίτι, μια και ο ήχος μπορεί να καλύπτεται από άλλους ή να συνδυάζεται με πολυμέσα, όπως ηλεκτρονικά παιχνίδια και τηλεοπτικά προγράμματα (Young, 2009). Μεταξύ των ηλεκτρονικών συσκευών, σημαντικό ρόλο εξακολουθεί να κατέχει η τηλεόραση (Young, 2008), η οποία δε θεωρείται πλέον ένα μέσο παθητικής παρακολούθησης και ακρόασης, αλλά εργαλείο μάθησης και ενίσχυσης του γραμματισμού (Marsh & Thompson, 2001). Έτσι, τα μικρά παιδιά πολλές φορές αντιδρούν στη μουσική και τραγουδούν, κινούνται, χορεύουν ή αυτοσχεδιάζουν μαζί με το περιεχόμενο του προγράμματός της (Young, 2008· Lum, 2008). Επίσης, μη συνειδητά μπορεί να συνδυάσουν το παιχνίδι τους με μουσικά στοιχεία, όπως ρυθμό

και μελωδία, που προέρχεται από την τηλεόραση (Young, 2009· Lum, 2008). Κάποια από τα τηλεοπτικά προγράμματα μπορούν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον τους σχετικά με τη μουσική και τα μουσικά όργανα, ενώ άλλα, όπως τα cartoons, δημιουργούν μια ιδιαίτερη κουλτούρα που αποτελεί κοινό κώδικα επικοινωνίας μεταξύ των παιδιών που πηγαίνουν στον παιδικό σταθμό ή το σχολείο (Lum, 2008).

Επίσης, τα μικρά παιδιά είναι εξοικειωμένα με ηχητικές συσκευές, που αναπαράγουν μουσική από το ραδιόφωνο ή CDs και δίσκους караόκε εμπλουτίζοντας το ρεπερτόριό τους (Lum, 2008). Μάλιστα, το караόκε δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να τραγουδήσει ως αυτοδίδακτος εκτελεστής, να επιλέξει τραγούδια που ταιριάζουν στην έκταση της φωνής του, να εξασκηθεί κατ' επανάληψη πάνω σε αυτά, να μιμηθεί φωνητικές τεχνικές και κινήσεις παρακολουθώντας το αντίστοιχο video clip ή ακόμα και να ηχογραφήσει την εκτέλεσή του για μετέπειτα χρήση (Young, 2009). Επιπλέον, κάποια από τα CDs που απαντώνται στο σπίτι περιλαμβάνουν παιδικά τραγούδια ή μουσική που κάνουν στο σχολείο (π.χ. ένα CD που συνοδεύει το σχολικό βιβλίο) και μπορεί να χρησιμοποιηθούν για εξάσκηση στο σπίτι (Lum, 2008).

Τέλος, εκπαιδευτικά λογισμικά, διαδικτυακές εφαρμογές και ιστοσελίδες και video games αποτελούν συνήθεις ασχολίες των σημερινών παιδιών στο σπίτι. Παρόλο που ελάχιστα ερευνητικά δεδομένα έχουν εξετάσει μέχρι στιγμής τις επιδράσεις της νέας τεχνολογίας στη ζωή και το γραμματισμό των μικρών ηλικιών (Marsh, 2005), οι παραπάνω τεχνολογικές πηγές φαίνεται να προσφέρουν ένα διαδραστικό περιβάλλον που προσθέτει νέες διαστάσεις και δυνατότητες μεταξύ των άλλων και στη μουσική (Lum, 2008). Γενικά, οι πολυμεσικές εφαρμογές προσφέρουν κίνητρα για εναλλακτικούς τρόπους μάθησης και απασχόλησης με δραστηριότητες, που μπορεί να είναι κατά βάση παραδοσιακές, όπως το διάβασμα και το γράψιμο μέσω υπολογιστή (Marsh, 2002). Μάλιστα, η Marsh (2004) αναφέρει απόψεις άλλων ερευνητών που υποδεικνύουν ότι η ενασχόληση με τέτοια παιχνίδια ενισχύει την επίλυση προβλημάτων και τη χωροταξική ανάπτυξη (Gee, 2003) ή ακόμα και την ανάγνωση (Marsh & Thompson, 2001).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η χρήση των παραπάνω συσκευών γίνεται με την πρωτοβουλία ή έστω την ανοχή των γονέων. Έτσι, η οικογένεια είναι αυτή που θα κάνει πρωτίστως τις μουσικές επιλογές. Ο Lum (2008) αναφέρει ότι «οι μουσικές ταυτότητες [των παιδιών που εξέτασε η έρευνά του] αναπτύχθηκαν εν μέρει από την τεχνολογία και τα μέσα, και οι οικογένειες όρισαν το ηχοτοπίο των σπιτιών τους, μέσα από τη διαπραγμάτευση των μουσικών ενδιαφερόντων των μελών της οικογένειας» (Lum, 2008: 113). Έτσι, οι μουσικές προτιμήσεις των παιδιών σε μικρή ηλικία, στο βαθμό που επηρεάζονται από τα τεχνολογικά μέσα, αντικατοπτρίζουν εν μέρει μία βάση στην οποία γονείς και παιδιά βρίσκουν κοινό κώδικα επικοινωνίας για να οικοδομήσουν τη σχέση τους (Lum, 2008). Μάλιστα, η Young (2009) σε προγενέστερη αναφορά της (Young, 2007) θεωρεί ότι οι νέες τεχνολογίες προσφέρουν επιπρόσθετες ευκαιρίες αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της οικογένειας μέσα στα πλαίσια του σπιτιού, με την προϋπόθεση βέβαια ότι οι γονείς δημιουργούν ένα ευχάριστο και διαδραστικό περιβάλλον στα παιδιά τους. Για παράδειγμα, οι ίδιοι οι γονείς βλέπουν την τηλεόραση ως ένα τρόπο να περνούν χρόνο παρακολουθώντας μαζί εκπομπές, να συζητούν ή ακόμα και να παίζουν παιχνίδια που μπορούν να προβληθούν εκεί (Marsh, 2004).

Δικαιολογημένες ανησυχίες ή ηθικός πανικός;

Εντούτοις, εγείρονται ανησυχίες σχετικά με την κατάχρηση των παραπάνω τεχνολογικών μέσων, η οποία μπορεί να φτάσει στο σημείο της υποκατάστασης της γονικής παρουσίας και συμμετοχής. Οι Levin & Rosenquest (2001) αναφέρονται στην παρείσφρηση των ηλεκτρονικών παιχνιδιών στις μικρές ηλικίες θεωρώντας ότι όταν τα βρέφη παίζουν με ηλεκτρονικά παιχνίδια χάνουν γρήγορα το ενδιαφέρον τους και βαριούνται, ενώ αποκτούν συγκεκριμένο τρόπο αντίδρασης επηρεάζοντας μακροχρόνια τον μαθησιακό τύπο που αναπτύσσουν. Επιπλέον, αποτελούν δελεαστική αγορά για τους γονείς καθώς υπόσχονται θετική επίδραση στην ανάπτυξη των παιδιών τους, ενώ ταυτόχρονα με τα φώτα και τους ήχους τους «περιορίζουν ... τις αλληλεπιδράσεις με τους γονείς, τη δημιουργικότητα και φαντασία, όπως επίσης το δραστήριο παιχνίδι και τη μάθηση των παιδιών» (Levin & Rosenquest, 2001: 245). Εντούτοις, η Marsh (2002) κρίνει την παραπάνω άποψη ως ένα ηθικό πανικό και υποστηρίζει ότι παιχνίδια που επιτρέπουν τη συμμετοχή των παιδιών σε τέτοια επικοινωνιακά συστήματα και οξύνουν τη γνωστική τους ανάπτυξη και δημιουργική φαντασία δε πρέπει να αποφεύγονται, αλλά να ενσωματώνονται στα πλαίσια της εκπαίδευσης, είτε στο σπίτι είτε στο σχολείο, αναγνωρίζοντας βέβαια τις δυνατότητες αλλά και τους περιορισμούς που προσφέρει μια τέτοια πολυμεσική τεχνολογία.

Οι Baker & Mackinlay (2006) εξετάζοντας τη διάδοση της χρήσης των νανουρισμάτων προς τα βρέφη καταλήγουν ότι πολλές σύγχρονες μητέρες αισθάνονται άβολα ή παράξενα ακόμα και όταν τραγουδούν στα βρέφη τους, και επιλέγουν να χρησιμοποιούν προ-ηχογραφημένη μουσική από κάποιο CD ως μουσική συνοδεία για να αλληλεπιδράσουν μαζί τους. Έτσι, όμως, εμφανίζουν περιορισμένες επιλογές στη χρήση νανουρισμάτων, που συνεπάγεται συρρίκνωση του ρεπερτορίου των παραδοσιακών νανουρισμάτων από γενιά σε γενιά. Πιθανολογούν ότι τα παιδιά τους μεγαλώνοντας ενδεχομένως να ακολουθήσουν την αντίστοιχη επιλογή των γονέων τους και ως μελλοντικοί γονείς να επιλέξουν τον αντίστοιχο τρόπο αλληλεπίδρασης με τα δικά τους παιδιά. Επίσης, συμφωνούν με τους Sulkin & Brodsky (2013) στο ότι οι ηλεκτρονικές συσκευές δεν ενθαρρύνουν τη φωνητική αναπαραγωγή από τα βρέφη αλλά ούτε και την αλληλεπίδραση με τους γονείς. Εντούτοις, πολλοί γονείς παραδέχονται ότι στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι πάντα αμέτοχοι, δεδομένου ότι παρακινούν τα παιδιά τους και τα κατευθύνουν λεκτικά, κινητικά και φωνητικά, γεγονός που ενθαρρύνει τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση (Young, 2008).

Τέλος, ως επισημανθεί ότι η μουσική που αναπαράγουν οι συσκευές αυτές, ακόμα και η ποιοτική, γίνεται καθαρά με εμπορικά κριτήρια παρά με αναπτυξιακά (Sulkin & Brodsky, 2013· Young, 2009). Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι οι δισκογραφικές εταιρίες προωθούν την κλασική μουσική ως ιδανική για τη διανοητική ανάπτυξη των βρεφών (Custodero & Johnson-Green, 2003). Επιπλέον, ακόμα και οι πιο θετικά διακείμενοι στη χρήση της νέας τεχνολογίας παραδέχονται ότι τα βρεφικά ηλεκτρονικά παιχνίδια δε διαθέτουν μεγάλη ποικιλία ως προς τις διαβαθμίσεις του τονικού ύψους, του ρυθμού, του ηχοχρώματος και της αρμονίας, μια και επαναλαμβάνουν λίγο-πολύ τα ίδια ευρω-αμερικάνικα τραγούδια και τις ίδιες κλασικές μελωδίες (Young, 2008).

Συμπεράσματα

Υπό το πρίσμα αυτό, οι Baker & Mackinlay (2006) υποστηρίζουν ότι, προκειμένου να διατηρηθεί το ρεπερτόριο των τραγουδιών και συγκεκριμένα των νανουρισμάτων στα οποία επικεντρώνονται, αλλά και για να ενισχυθεί ο δεσμός μητέρας-παιδιού, οι νέες μητέρες πρέπει να εκπαιδευτούν στο κατάλληλο ρεπερτόριο. Στην περίπτωση αυτή οι μουσικοπαιδαγωγοί πρέπει να είναι ενήμεροι σχετικά με την πολυπλοκότητα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ γονέων και παιδιών, ιδιαίτερα όσοι εργάζονται με πολύ μικρές ηλικίες, όπως τα βρέφη. Στόχος τους θα πρέπει να είναι να βοηθήσουν γονείς και βρέφη ή μικρά παιδιά να αναπτυχθούν μουσικά και να αποκτήσουν νέες δεξιότητες ενισχύοντας ακόμα περισσότερο το μεταξύ τους δέσιμο και επικοινωνία (Pari, 2005). Επιπλέον, χωρίς να παραβλέψουν το πλούσιο υλικό που φέρνουν στην αίθουσα διδασκαλίας, πρέπει να είναι ενήμεροι για το είδος και την προτίμηση της μουσικής που δείχνουν τα σημερινά παιδιά λόγω της επίδρασης του μουσικού περιβάλλοντος του σπιτιού (Lum, 2008). Το περιβάλλον αυτό οριοθετείται όχι μόνο από τα ιδιαίτερα κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της κάθε οικογένειας αλλά και από τη διάδραση που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες ήδη από το σπίτι, και με τη σειρά τους επηρεάζουν το γραμματισμό και τις ταυτότητες των μαθητών τους (Carrington, 2005). Πρόκειται, επομένως, για την ανάπτυξη ενός τεχνολογικού γραμματισμού ήδη από τις μικρές ηλικίες, ο ρόλος του οποίου θα πρέπει να αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο (Marsh, 2004).

Ανακεφαλαιώνοντας, από τη γέννηση υφίστανται κατ' εξοχήν μουσικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ γονέων και παιδιών που ευνοούν την μεταξύ τους επικοινωνία και δημιουργούν ένα περιβάλλον ασφάλειας μέσα στο οποίο τα παιδιά αναπτύσσουν τις δεξιότητές τους. Το περιβάλλον αυτό διαμορφώνεται από τις μουσικές επιλογές των γονέων και δρα καταλυτικά στην ανάπτυξη του μουσικού χαρακτήρα των παιδιών. Μεταξύ των προαναφερθέντων επιλογών περιλαμβάνεται η χρήση τεχνολογικών μέσων για την αναπαραγωγή της μουσικής, όπως επίσης και ο βαθμός χρήσης, το είδος και η ποιότητά τους. Δεδομένου ότι ζούμε σε ένα περιβάλλον συνεχών τεχνολογικών εξελίξεων η παραπάνω χρήση δε μπορεί να θεωρηθεί κατακριτέα, τουλάχιστον στο βαθμό που δεν υποκαθιστά τη γονική παρουσία. Στην αντίθετη περίπτωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βοηθητικό μέσο για την ενθάρρυνση των μεταξύ τους αλληλεπιδράσεων επιδρώντας ευεργετικά.

Βιβλιογραφία

- Arnon, S., Shapsa, A., Forman, L., Regev, R., Bauer, S., Litmanovitz, I., & Dolfín, T. (2006). Live music is beneficial to preterm infants in the neonatal intensive care unit environment. *Birth*, 33(2), 131-136.
- Baker, F., & Mackinlay, E. (2006). Sing, soothe and sleep: A lullaby education programme for first-time mothers. *British Journal of Music Education*, 23(2), 147-160.
- Carrington, V. (2005). New textual landscapes, information and early literacy. In J. Marsh (Ed.), *Popular culture, new media and digital literacy in early childhood* (pp. 13–27). New York: RoutledgeFalmer.

- Cowell, C., Meeker-Miller, A., & Memmott, J. (2013). Music and sign language to promote infant and toddler communication and enhance parent-child interaction. *International Journal of Music Education*, 0(0), 1-13.
- Custodero, L., & Johnson-Green, E. (2003). Passing the cultural torch: Musical experience and musical parenting of infants. *Journal of Research in Music Education*, 51(2), 102-114.
- Custodero, L., Britto, P. R., & Brooks-Gunn, J. (2003). Musical lives: A collective portrait of American parents and their young children. *Applied Developmental Psychology*, 24, 553-572.
- de Vries, P. (2009). Music at home with the under fives: What is happening? *Early Child Development and Care*, 179(4), 395-405.
- Gee, J. P. (2003). *What video games have to teach us about learning and literacy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hendricks, K., & McPherson, G. (2010). Early stages of musical development: Relationships between sensory integration dysfunction, parental influence, and musical disposition of a three-year-old 'maestro'. *International Journal of Music Education*, 28(1), 88-103.
- Ilari, B. (2002). Music and babies: A review of research with implications for music educators. *Research in Music Education*, 21, 17-27.
- Ilari, B. (2005). On musical parenting of young children: Musical beliefs and behaviors of mothers and infants. *Early Child Development and Care*, 175(7-8), 647-660.
- Levin, D., & Rosenquest, B. (2001). The increasing role of electronic toys in the lives of infants and toddlers: Should we be concerned? *Contemporary Issues in Early Childhood*, 2(2), 242-247.
- Longhi, E. (2009). 'Songese': Maternal structuring of musical interaction with infants. *Psychology of Music*, 37(2), 195-213.
- Lum, C. (2008). Home musical environment of children in Singapore on globalization, technology, and media. *Journal of Research in Music Education*, 56 (2), 101-117.
- Malloch, S. (2000). Mothers and infants and communicative musicality. *Musicae Scientiae Fall 1999-2000*, 3(1), 29-57.
- Marsh, J. (2002). Colloquium: Electronic Toys. Why should we be concerned? A response to Levin & Rosenquest (2001). *Contemporary Issues in Early Childhood*, 3(1), 132-138.
- Marsh, J. (2004). The techno-literacy practices of young children. *Journal of Early Childhood Research*, 2(1), 51-66.
- Marsh, J. (Ed.). (2005). *Popular culture, new media and digital literacy in early childhood*. New York: RoutledgeFalmer.
- Marsh, J., & Thompson, P. (2001). Parental involvement in literacy development: Using media texts. *Journal of Research in Reading*, 24(3), 266-278.
- Mehr, S. (2014). Music in the home: New evidence for an intergenerational link. *Journal Research in Music Education*, 62(1), 78-88.
- Neal, D., & Lindeke, L. (2008). Music as a nursing intervention for preterm infants in the NICU. *Neonatal Network*, 27(5), 319-327.

- Nicholson, J., Berthelsen, D., Abad, V., Williams, K., & Bradley, J. (2008). Impact of music therapy to promote positive parenting and child development. *Journal of Health Psychology, 13*(2), 226-238.
- Sulkin, I., & Brodsky, W. (2013). Parental preferences to music stimuli of devices and playthings for babies, infants, and toddlers. *Psychology of Music, 0*(0), 1-14.
- Whipple, J. (2000). The effect of parent training in music and multimodal stimulation on parent-neonate interactions in the neonatal intensive care unit. *Journal of Music Therapy, 37*(4), 250-268.
- Young, S. (2007). Digital technologies, young children, and music education practice. In K. Smithrim & R. Uptis (Eds.), *Listen to their voices* (pp. 330-343). Waterloo: Canadian Music Educators' Association.
- Young, S. (2008). Lullaby light shows: Everyday musical experience among under-two-year olds. *International Journal of Music Education, 26*(1), 33-46.
- Young, S. (2009). Towards constructions of musical childhoods: Diversity and digital technologies. *Early Child Development and Care, 179*(6), 695-705.
- Μαζακοπάκη, Κ. (2007). *Οι ρίζες της μουσικότητας: Η ανάπτυξη των επικοινωνιακών βρεφικών ρυθμών από το 2^ο έως τον 10^ο μήνα*. Διδακτορική διατριβή. Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Στάμου, Λ. (2009). Μουσικότητα και μουσική καθοδήγηση στα πρώτα χρόνια της ζωής: Η συμβολή της Θεωρίας Μουσικής Μάθησης στη μουσικοπαιδαγωγική πρακτική με βρέφη και νήπια. Στο Ξ. Παπαπαναγιώτου (Επιμ.), *Ζητήματα μουσικής παιδαγωγικής* (σσ. 165-192). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ε.Ε.Μ.Ε.